

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Teivi Kängsepp

LASTEAIAÕPETAJATE ARVAMUSED VANASÕNADE KASUTAMISE OLULISUSEST
VÄÄRTUSTE ÕPETAMISEL 5–7-AASTASTELE LASTELE
Bakalaureusetöö

Juhendaja: Inglise keele algõpetuse nooremlektor Tiia Krass

Tartu 2025

Kokkuvõte

Lasteaiaõpetajate arvamused vanasõnade kasutamise olulisusest väärtuste õpetamisel 5–7-aastastele lastele

Vanasõnad on väärtustega tihedasti seotud. Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada lasteaiaõpetajate arvamused vanasõnade kasutamise olulisusest ja viisidest väärtuste edastamisel 5–7-aastastele lastele. Andmete kogumiseks kasutati kvalitatiivses uuringus poolstruktureeritud intervjuusid. Uuringus osales 8 lasteaiaõpetajat ja andmete analüüsimiseks kasutati induktiivset kvalitatiivset sisuanalüüsi. Tulemustest selgus, et õpetajad peavad vanasõnade kasutamist tõhusaks meetodiks väärtuste edastamisel 5–7-aastastele lastele. Kõige olulisemaks edastatavateks väärtusteks peeti hoolivust ja julgust ning arvestamist ja koostööd. Õpetajate arvates on kõige tõhusamad väärtuste edastamise viisid 5–7-aastastele lastele keelised tegevused nagu jutustamine ja õpetaja juhitud praktilised tegevused.

Võtmesõnad: vanasõnad, väärtuste edastamine, lasteaiaõpetajad, 5–7-aastased lapsed

Abstract

Kindergarten Teachers' Opinions of Using Proverbs for Teaching Values to 5–7-year-old Children

Proverbs are closely connected with values. The aim of the bachelor's thesis was to find out kindergarten teachers' opinions of the importance of proverbs and the ways of forwarding them to 5–7-year-old children. Data was collected through semi-structured interviews from eight kindergarten and data was analysed by inductive qualitative analyses. The results showed that the teachers consider proverbs essential for forwarding values to 5–7-year-children. The most important values to treat was considered caring and courage as well as consideration for others and cooperation. The most efficient ways to forward values to children were language-related activities like retelling and discussions as well as teacher guided practical activities.

Keywords: proverbs, forwarding values, kindergarten teachers, 5–7-year-old children

Sisukord

Sissejuhatus	4
Teoreetiline ülevaade.....	5
1. Vanasõnade liigid ja tunnused	5
1.1 Vanasõnade kasutamine koolieelses eas.....	6
2. Väärtuste olemus ja seos vanasõnadega.....	6
2.1 Väärtuste edastamine koolieelses eas.....	8
2.2 Õpetaja roll väärtuskasvatases	9
Bakalaureusetöö uurimisprobleem ja uurimuse eesmärk.....	10
Metoodika.....	10
Valim	10
Andmekogumine	11
Andmeanalüüs	12
Tulemused	13
I peakategooria <i>Vanasõnade kasutamise eesmärk</i>	13
II peakategooria <i>Oluliseks peetud väärtused</i>	14
III peakategooria <i>Tegevused vanasõnade kaudu väärtuste edastamiseks</i>	16
Arutelu.....	18
Tänuõnad	21
Autorsuse kinnitus.....	21
Kasutatud kirjandus.....	22
Lisa 1. Intervjuukava	
Lisa 2. Väljavõte kodeerimistabelist	
Lisa 3. Peakategooria kujunemine koodide alusel	
Lisa 4. Väljavõte transkriptsioonist koos kodeerimisega	
Lisa 5. Väljavõte uurijapäevikust	

Sissejuhatus

Vanasõnad on pärimuskultuuri oluline osa, mis kannavad endas meie esivanemate õpetlikke mõtteid ja teadmisi (Granbom-Herranen, 2012). Folkloori edendamine aitab inimesel paremini tajuda ümbritsevat maailma ning oma rolli selle keskel. Väärtused ja vanasõnad on omavahel lõimitud kasvatuslikul viisil, sest oma esmased väärtused saab laps vanematelt, seejärel kasvukeskkonnast ning lähtuvalt oma kultuurist (Granbom-Herranen, 2012; Makoid & Liimets, 2021). Folkloori ja vanasõnade kasutamine koolieelses eas on mänguline abivahend (Alotaibi, 2024), mis toetab lapse isiksusel kujuneda ümbritseva kultuuri kaudu (Davranovna & Nilufar, 2024; Ergashevich, 2021). Hariduslik kasvatus toetub enamasti asutusest lähtuval õppekavale ja professionaalsetele teadmistele, kuid kodune kasvatus põhineb eelkõige vanemate enda kasvatuskultuuril ja elukogemustel. Õppetegevuste planeerimisel väärtustatakse kultuuritraditsioone ning eelkooli ealine laps omandab endast ja ühiskonnast lähtuvaid väärtusi (Koolieelse lasteasutuse..., 2008).

Varasemad tööd vanasõnade kohta keskenduvad põhikoolile ning võõrkeeleõppele, kuid leidub samuti töid koolieelse ea kohta. Vanasõnade kasutamist keeleõppeks ja nende mõistmist on uurinud Tartu Ülikooli tudengid Karin Cowan ja Ene Teras. Cowani (2019) töö eesmärgiks oli välja selgitada põhihariduse III astme inglise keele õpetajate arvamused vanasõnade kasutamise olulisuse kohta keeleõppes. Teras (2019) töö keskendub hoolivuse- ja sõpruse-teemaliste vanasõnade mõistmisele 6-7-aastaste laste seas. Aruste (2014) uurimuse eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas lasteaiaõpetajate hindavad väärtuskasvatus metoodikale Väärtuskasvatus Tarkuste Hoidise abil ning Rein (2021) kogus lasteaiaõpetajate arvamusi vanasõnade rollist ja kasutamisest 6-7-aastaste rühma näitel. Ülavere ja Tammiku (2017) selgitasid välja koolieelsete lasteasutuste juhtide, õpetajate ja lapsevanemate väärtused ning nende arusaama väärtuskasvatusest.

Uuringud on näidanud, et vanasõnade kasutamine väärtuskasvatuse õpetamisel on abiks erinevate oskuste õppimisel ja arendamisel ning vanasõnad aitavad paremini mõista väärtuste tähendusi (Aruste, 2014; Rein, 2021). Uuringutes on selgunud, et lasteaiaõpetajad peavad vanasõnade õpetamist ning tähenduse selgitamist oluliseks, et mõista väärtuste sisu igapäevastes tegevustes (Teras, 2019). Need uuringud keskendusid peamiselt koolieelsete või 6–7-aastaste lastele.

Bakalaureusetöö uurimisprobleemiks on asjaolu, et kuigi vanasõnade käsitlemine pakub õppetöös mängulist meetodit ja väärtuste kujunemine on vajalik edaspidiseks eluks, ei ole teada, mida lasteaiaõpetajad arvavad vanasõnade käsitlemisest väärtuste edastamiseks

koolieelses eas. Uus teadmine annaks ettekujutuse lasteaiaõpetajate arusaamast väärtuste edastamise kohta vanasõnade kaudu. Uurimistöö eesmärk on välja selgitada lasteaiaõpetajate arvamused vanasõnade kasutamise olulisusest ja viisidest väärtuste edastamisel 5–7-aastastele lastele.

Teoreetiline ülevaade

1. Vanasõnade liigid ja tunnused

Vanasõnad on pärimuskultuuri oluline osa, nende kasutamine aitab säilitada ja kanda folkloori edasisesse põlvdesse (Granbom-Herranen, 2012). Kirkmann (1997) on folkloori žanre uurides jõudnud järeldusele, et Eestis on kolm peamist lühivormi- vanasõnad, kõnekäänud ja mõistatused. Vanasõnale ei ole ühest definitsiooni, kuid seda on sõnastanud sarnaselt erinevad autorid. Vanasõna on lühike, meeldejääv, õpetlik ütlus, mis on kujunenud kultuurist ja vanarahva kogemustel lähtuvatest elutarkustest ja mis kandub edasi enamasti läbi põlvkondade suulisel teel (Hussar *et al*, 1984; Mieder, 2004; Paluanova, 2022). Vanasõnu võib pidada aegumatuteks, sest nende sisu on seotud erinevate ajastuste tõlgendustega (Granbom-Herranen, 2012) ning need on asjakohased ka kaasaegses maailmas (Davranovna & Nilufar, 2024).

Vanasõnades on kujundlikke ja metafoore sisaldavaid väljendeid, mis muudavad vanasõna sõnumi kuulja jaoks meeldejäävaks ja mõtlemisainet pakkuvaks. Vanasõnade peamisteks tunnusteks on lühidus, poeetiline vorm, traditsioonilisus, didaktiline sisu, rütm ja õpetlik sisu (Granbom-Herranen, 2012; Kirkmann, 1997). Vanasõnad koosnevad enamasti keskmiselt 4-8 sõnast. Vanasõnade meeldejäävuse tagab kindel rütm, kordub struktuur ja kõlavus, sest tihti vanasõnade lausepooled riimuvad (Mammadova, 2024). Vanasõnade õpetlik ja traditsioone austav sisu tuleneb vanarahva teadmistest, elukogemustest ja tarkustest (Mieder, 2004). Vanasõnade lühikestes lausetes peitub tihti sügavam mõte, mille sisu on lihtsam anda edasi kujundlikult ja tabavalt. Täheenduse mõistmist toetab vanasõna päritolumaa folklooriline taust (Teras, 2019), sest enamasti lähtuvad vanasõnad sama piirkonna kultuuri ajaloost ja olnud olukordadest (Paluanova, 2022). Vanasõnad pakuvad metafoorilisi ja kujundlikke pilte, mis aitavad vanasõna ilmestada ning tajuda selle sisu tähendust (Huiyu, 2018).

Vanasõnad on tulnud vanarahva tarkustest ja elukogemustest ning seetõttu on neid ka erinevaid liike. Vanasõnu liigitatakse enamasti nende sisu või eesmärgi järgi. Peamisteks vanasõna liikideks on: õpetlikud vanasõnad, kohustavad vanasõnad ning tõesed vanasõnad. Vanasõnad õpetavad:

- 1) otseselt käskides, keelates, soovitades või hoiatades (*Ära kiida päeva enne õhtut*) (Hussar *et al.*, 1984);
- 2) andes hinnanguid, millest on võimalik tuletada strateegiaid ja kaudseid ettekirjutusi (*Hea laps, kes hästi tantsib, parem veel, kes paigal seisab*) (Kirkmann, 1997);
- 3) pakkudes mingeid eeldatavasti üldkehtivaid tööku, millest vastuvõtja võib välja lugeda hinnanguid ja tuletada neist omakorda ettekirjutusi (*Magaja kassi suhu ei jookse hiir*). (Kirkmann, 1997).

1.1 Vanasõnade kasutamine koolieelses eas

Koolieelses eas on peamiseks õppimismeetodiks mäng (Koolieelse lasteasutuse..., 2008), sest selline lähenemisviis tagab motivatsiooni, huvi ning tõhusa õppimise (Alotaibi, 2024; Makoid & Liimets, 2021). Tõhusa õppimise tagab samuti lasteaiaõpetaja kõne eakohasus, värvikus ja selgus, mis toetab lapse tähelepanu, kaasatuse ja motivatsiooni hoidmist (Parker *et al.*, 2022). Selleks sobivad hästi folkloori lühivormid, milleks on mõistatused, kõnekäänud ja vanasõnad (Kirkmann, 1997). Folkloori lühivormide kasutamine toetab lapse, kujutlusvõime ja kuuluvustunde kujunemist (Ergashevich, 2021) ning toetab laste keelearengut (Huiyu, 2018). Vanasõnade väärtuslikkus kõnes seisneb selles, et vanasõnad võimaldavad anda edasi sügavaid mõtteid lühidal ja meelde jääval viisil (Paluanova, 2022). Vanasõnadele omase kujundlikukeele tõttu on oluline pidada meeles, et koolieelne laps vajab täiskasvanu tuge, et mõista lause ülekantud tähendust (Hallap & Padrik, 2008). Koolieelsele eale kohaselt kalduvad lapsed pigem tähendust tõlgendama sõna-sõnalt (Teras, 2019). Vanasõnade efektiivsemaks kasutamiseks, õpetamiseks ja mõistmiseks on võimalik neid kasutada lastega erinevate tegevuste läbiviimisel. Vanasõnu saab rakendada kujutlusvõime, sõnavara ja keele arendamise eesmärgil (Mammadova, 2024).

Muinasjutu ja näidendi väärtuslikus seisneb selles, et nendes on võimalik lapsel kogeda õpetliku sisu koos selgituste ja lahendustega (Hallap & Padrik, 2008). Kõnemängude ja regilaulude kasuteguriks on rütmi, tempo ja korduste harjutamine, mis hiljem aitab kaasa ladusate lausete moodustamisele ja lugemisoskuse arendamisele (Hussar *et al.*, 1984; Mammadova, 2024). Seega saab kokkuvõtvalt väita, et loovtegevustes võib vanasõna olla teema, mille põhjal lapsed saavad näidata loovtegevuse teel, kuidas nemad vanasõnast arusaavad või millega see neile seostub.

2. Väärtuste olemus ja seos vanasõnadega

Väärtuskasvatuse mõistet on defineeritud erinevatest aspektidest lähtuvalt ning seetõttu ei ole ühte kindlat definitsiooni aja jooksul kujunenud (Aruste, 2014). Väärtuskasvatus seisneb

kindlate põhimõtete ja veendumuste kujundamises kogemuse kaudu, mis on seotud käitumise ning moraaltunnetusega ning on inimese isiksuse kujunemise aluseks (Mitt, 2012; Org, *s.a.*). Väärtuskasvatus on kogemuspõhine kasvatusprotsess, mille jooksul inimene katsetab ja omandab kogemuste kaudu ümbritsevalt keskkonnalt ja eeskujudelt edastatavaid väärtusi (Schiller & Bryant, 2009; Sutrop *et al*, *s.a.*). Väärtusteks nimetatakse objekte, mis kujunevad tunnetuse teel ja saavad osaks inimese käitumisharjumustest ja iseloomuomadustest, toetades õnneliku elu (Org, *s.a.*; Eyre & Eyre, 2014).

Sündides puuduvad lapsel stereotüüpsed või normidest lähtuvad käitumis- ja suhtlemisoskused (Ülavere & Tammik, 2017), kuid on olemas eluks vajalikud oskused, kuidas anda märku oma vajadustest ja rahulolust. Käitumis- ja suhtlemisoskus tekib lapse esimeste eluaastate jooksul kodu, ümbritseva kasvukeskkonna ja isiklike kogemuste põhjal. Väärtuste kujunemine on oluline osa lapse arengus, kus teadmiste, kogemuste ja ümbritseva keskkonna mõjul kujuneb lapse isiksus (Eyre & Eyre, 2014). Lapsed omandavad teiste eeskujul matkimise kaudu erinevaid väärtusi, millest erinevate arenguperioodide jooksul kujuneb loomulik käitumismuster. Lastele on oluline edastada erinevaid väärtusi, mis toetaksid tema arengut kriitiliselt mõtlevaks ja aktiivseks indiviidiks (Ülavere & Veisson, 2015). Nendeks väärtusteks võivad olla teda ümbritseva keskkonna keel, traditsioonid ja sotsiaalsed suhted. Väärtuskasvatuse olulisus seisneb selles, et oluliseks peetavad väärtused edendaksid inimese elu rõõmu tuues (Eyre & Eyre, 2014) ning väärtustaksid iga inimese olemasolu ja üksteise hoidmise tunnet (Mitt, 2012).

Väärtuskasvatases on Schiller ja Bryant (2009) välja toonud 16 põhiväärtust, millele tähelepanu pöörata ja toetuda koolieelses eas tegevuste planeerimisel. Nendeks väärtusteks on osavõtlikkus, koostööoskus, julgus, järjekindlus, pühendumine, uhkus, kannatlikkus, austus, kohusetunne, sallivus, iseseisvus, põhimõttekindlus, leidlikkus, enesekindlus, lojaalsus ja huumorimeel. Eyre ja Eyre (2014) on pidanud oluliseks 12 väärtust, mida saab eristada ja jaotada kaheks: olemise ja andmise väärtused. Olemise väärtused on ausus, julgus, rahumeelsus, eneseusaldus, enesedistsipliin, truudus. Olemise väärtustena väljatoodud väärtused kujundavad eelkõige inimese iseloomuomadusi, suhtumist ja käitumist, mida antakse edasi saadud kogemuste põhjal. Andmise väärtused on lojaalsus, austus, armastus, osavõtlikkus, lahkus, halastus. Andmise väärtusteks nimetatakse neid isikuomadusi, mida on võimalik inimesena endast teistele anda ja kujunevad rakendamise teel (Eyre & Eyre, 2014).

Vanasõnad ja väärtuskasvatus on omavahel seotud kasvatusliku eesmärgi poolest, sest mõlemaga soovitakse anda panus sotsiaalsete oskuste ja moraaltunnetuse arenemisse (Paluanova, 2022). Folkloori ja vanasõnade kasutamine lasteaias on abivahend, kuidas

laiendada laste sõnavara, arendada teadmisi ja aidata kujuneda isiksusel mängulisel teel (Ergashevich, 2021, Davranovna & Nilufar, 2024). Pärimuskultuur kannab endas esivanemate õpetlikke sõnu ning teadmisi, mille kaudu on võimalik õpetada lastele erinevaid väärtuskasvatuse aspekte. Vanasõnades peitub elutarkust ja kogemusi töö, elu ja hariduse kohta, mille kaudu saab õppida inimeste vahelist suhtlemist ja ühiskondlike väärtusi (Granbom-Herranen, 2012; Paluanova, 2022). Väärtuste edastamisel on oluline anda lapsele kaasa teadmine, et tähtis on iseenda tegude eest vastutada ning teistega arvestada (Granbom-Herranen, 2012). Bakalaureusetöös lähtutakse terminitest, et vanasõnade õpetamine on abivahendiks väärtuste mõistmisel, kuid väärtusti edastatakse ümbritseva keskkonna ja eeskujude kaudu (Sutrop *et al.*, s.a).

2.1 Väärtuste edastamine koolieelses eas

Lapse koolieelses eas on peamiseks eeskujuks täiskasvanu, kes nii teadlikult kui ka alateadlikult edastab väärtusi, kuid koolieelse lasteasutuse väärtuskasvatuse edastamise olulisus seisnebki teadlikus ja eesmärgipärasel kasvatusprotsessis (Schiller & Bryant, 2009). Koolieelses eas toimub inimese kõige aktiivsem arenemine ja koolieelse ea jooksul kujunevad lapse iseloomujooned ja tema maailmavaade (Ergashevich, 2021). Õppekava alusel peetakse koolieelikuks 6–7-aastasest last, kuid vanemate soovil on võimalik esitada 6-aastase kohta taotlus koos koolivalmiduse tõendiga (Tallinna Haridusamet, 2025), mistõttu toimub lapse jaoks juba 5-aastasena kooliks ettevalmistumine. Väärtuste õpetamise puhul on oluline, et õppimisprotsess toimuks nii mängu- kui ka kogemuste põhiselt (Parker *et al.*, 2022).

Väärtusi on oluline tutvustada lapsele loomulikult tema kogemuste kaudu, et lapsele oleks väärtusega isiklik ja tähenduslik seos. Väärtuste tutvustamine ja edastamine on oluline, et lapsel oleksid hilisemas eas välja kujunenud eneseregulatsioonioskus ja isiklikud sissiharjunud põhiväärtused, mida ta oluliseks peab (Mitt, 2012). Eyre ja Eyre (2014) arvates peaks väärtusi lastele tutvustama nende õnne nimel, et nad tuleksid edaspidi iseseisvalt toime erinevate tunnete ja olukordadega, kus olemise ja andmise väärtus saavad kasvades sama oluliseks. Laps saab väärtustest teadlikuks kogemuse kaudu, seetõttu laps katsetab nende tõesust erinevatel viisidel (Eyre & Eyre, 2014; Mitt, 2012). Väärtuste õppimiseks on Husén ja Postlethwaite (1985) välja toonud neli peamist viisi, mille alusel laps väärtusi omastab ja hiljem kinnistab:

- Eeskuju (*example*) – laps omandab uusi oskusi jäljendamise teel;
- Manitsus (*exhortation*) – lapsele antakse selgituste abil arusaam, mis on hea ja mis on halb ning juhendatakse käituma kindlate standardite järgi;

- Ootus (*expectation*) – ootustele vastav tegutsemine, laps väljendab käitumisega
- Kogemus (*experience*) – õppimine toimub katsetamise kaudu kogemuse saamiseks.

Väärtuste tutvustamiseks ja nende tähenduse mõistmiseks saab lasteaiaõpetaja teha koos lastega erinevaid tegevusi. Lugude jutustamise ja rollimängude abil on hea võimalus, kuidas lapsele tutvustada erinevaid teemasid, tundeid ja käitumismustreid ning kogeda põhjus–tagajärg–lahendus olukordi (Eyre & Eyre, 2014; Org, *s.a.*). Praktilistes tegevustes rolli täitmine aitab lapsel luua seoseid teooria ja eluliste olukordade vahel, mida ta ei pruugi olla isiklikult kogenud. Oluline on luua selline keskkond, kus laps julgeks proovida ning eksida, sest sellisel viisil saab ta kogeda turvaliselt heal ja halval vahet tegemist (Eyre & Eyre, 2014).

2.2 Õpetaja roll väärtuskasvatases

Lapsed veedavad suurema osa oma päevast lasteaias koos oma õpetajate ja rühmakaaslastega. Seetõttu on koolieelsel lasteasutusel oluline roll väärtuste edastamisel (Ülavere & Veisson, 2015) ja lasteaiaõpetajal lapsele eeskujuks olemine kogu oma isiksusega (Ülavere & Tammik, 2017). Lasteaia algus on lapse jaoks keeruline etapp, kuid lasteaed on oluline lapse sotsiaalse arengu toetaja, mille jooksul areneb lapse eneseväljendus-, teistega arvestamise ja enese juhtimisoskus (Tropp & Saat, 2008). Lapse kohanemist uue olukorraga toetab positiivne lapse–õpetaja suhe, mis võimaldab lapsel tunda end turvaliselt ja väärtuslikuna, et temast areneks uudishimulik ja motiveeritud õppija (Tropp & Mägi, 2008). Õpetajana on oluline jälgida samuti oma käitumismustreid, sest laps jäljendab ja õpib sellest, mida ta kuuleb, näeb ja kogeb (Bandura, 1977). Koolieelse lasteasutuses käib õppimisprotsess võimalikult mänguliselt, et edendada motivatsiooni ja kaasatust ning seepärast peaks samuti väärtuskasvatuse omandamist rakendama mängu kaudu (Alotaibi, 2024). Õpetaja saab toetada laste initsiatiivikut ja eneseregulatsiooni olles ise positiivne, toetav ja uudishimulik (Tropp & Mägi, 2008; Mitt, 2012).

Õpetajana on oluline jääda neutraalseks ning jätta lapsele valik, mida tema ümbritsevast keskkonnast ja oma kogemuste põhjal väärtuslikuks peab (Aruste, 2014; Sutrop *et al*, *s.a.*). Häid väärtusi omades on laps väärtusi kandev ühiskonna liige, kes on heade sotsiaalsete oskustega, väärtustab ennast, teisi ja ümbritsevat keskkonda (Tropp & Saat, 2008). Vanasõnad võimaldavad lapsele kogetud olukorra ja kujundliku lause vahel luua seose, millest õppida ja suunab tegema edaspidi teadlikuid ja läbimõeldud otsuseid. Samuti on õpetajal võimalik lastes tekitada ajend olla emotsionaalne ja empaatiline. Vanasõnad on heaks sissejuhatuseks aruteludele ja dialoogidele, mis suunavad lapsi mõtlema ning ennast selgitustega väljendama (Mitt, 2012).

Bakalaureusetöö uurimisprobleem ja uurimuse eesmärk

Lapsele esmaste väärtuste kujunemisel on peamiseks eeskujuks ja edastajaks vanemad, hiljem ka lasteaed ja ümbritsev kasvukeskkond. Koolieelses eas toimub inimese kõige aktiivsem areng (Ergashevich, 2021) ja seetõttu on lasteaiaõpetajal oluline roll olla hea eeskuju väärtuste edastajana (Ülavere & Tammik, 2017; Ülavere & Veisson, 2015). Bandura (1977) sõnul õpivad lapsed uusi oskusi täiskasvanuid jälgides ja matkides. Vanasõnad ja väärtuskasvatus on omavahel tihedalt seotud kasvatuslikul eesmärgil, sest mõlemad kannavad endas väärtusi ja põhimõtteid, mille alusel kujuneb lapse käitumismuster ja moraalitunnetus (Paluanova, 2022).

Bakalaureusetöö **uurimisprobleemiks** on asjaolu, et kuigi Eesti (Aruste, 2014; Cowan, 2019; Teras, 2019; Ülavere & Tammik, 2017) ja rahvusvaheliselt tuntud uurijad (Ergashevich, 2021; Davranovna & Nilufar, 2024; Mieder, 2004) kinnitavad, et vanasõnad pakuvad hea võimaluse lasteaialastele väärtuste selgitamiseks ja edastamiseks, ei ole teada, kuidas Eestis lasteaiaõpetajad ise tähtsustavad vanasõnade kasutamise olulisust väärtuste edastamisel.

Uurimuse eesmärk on välja selgitada lasteaiaõpetajate arvamused vanasõnade kasutamise olulisusest ja viisidest väärtuste edastamisel 5–7-aastastele lastele. Bakalaureusetöö eesmärgist lähtuvalt koostati uuringu läbiviimiseks järgmised uurimisküsimused:

1. Millistel eesmärkidel kasutavad lasteaiaõpetajad vanasõnu lasteaias 5–7-aastaste lastega?
2. Milliseid väärtusi peavad lasteaiaõpetajad oluliseks edastada 5–7-aastastele lasteaialastele?
3. Milliseid tegevusi peavad lasteaiaõpetajad tõhusaks väärtuste edastamisel vanasõnade kaudu 5–7-aastastele lastele?

Metoodika

Uuringu läbiviimiseks kasutati kvalitatiivset uurimismeetodit, sest bakalaureusetöö eesmärk oli selgitada välja õpetajate arvamused. Kvalitatiivse lähenemise abil oli võimalik koguda osalejate arvamusi intervjuumeetodit, mis annab võimaluse koguda mitmekesisemat ja detailsemat teavet uuritava valdkonna kohta (Õunapuu, 2014).

Valim

Uurimuse läbiviimiseks kasutati kombineeritud valimit, mis koosnes nii eesmärgipärasest kui ka mugavusvalimist. Nende meetodite alusel otsitakse osalejaid kindlatele kriteeriumitele vastavalt ning kergesti leitavate huvialuste hulgast, mis tagab osaleja kindla seose teema ja

soovitud sihtgrupiga (Õunapuu, 2014). Bakalaureusetöö eesmärgist lähtuvalt oli valimi sihtgrupiks koolieelse lasteasutuse õpetajad, kes on olnud rühmaõpetaja 5–7-aastastele lastele ning kasutanud vanasõnu väärtuste edastamiseks. Õpetajaid teavitati uuringu teemast, osalemise vabatahtlikkusest ning anonüümsuse tagamisest. Uuringus osales 8 lasteaiasõpetajat. Uuringus osalenud õpetajad omavad erineva pikkusega tööstaaži ning töötavad eriliiki rühmades, mis võimaldas mitmekesiste vastuste saamist. Õpetajate tööstaaž jäi 2–15-aastase kogemuse vahemikku ning töötavad rühmaõpetajana eri liiki rühmades (Tabel 1) (Koolieelse lasteasutuse..., 1999).

Tabel 1. Uuringus osalenud õpetajate andmed

Õpetaja järje number	Tööstaaž aastates	Vanus aastates	Rühmas käivate laste vanus aastates	Rühmaliik
Õ1	11	37	5-6	sobitusrühm
Õ2	2	45	6-7	aiarühm
Õ3	6,5	32	4-7	sobitusrühm
Õ4	10	59	3-7	liitrühm
Õ5	8	37	4-5	sobitusrühm
Õ6	10	42	6-7	aiarühm
Õ7	11	38	2-7	liitrühm
Õ8	15	53	4-7	sobitusrühm

Andmekogumine

Andmete kogumiseks kasutati poolstruktureeritud individuaalintervjuud, mille abil on võimalik koguda andmeid lasteaiasõpetajate arvamuste kohta suuliselt. Intervjuuks nimetatakse vestluse vormi, mille eesmärgiks on andmete kogumine probleemi lahendamiseks (Laherand, 2008; Õunapuu, 2014). Poolstruktureeritud intervjuu abil on võimalik teha intervjuu läbiviimise ajal kohandusi ning küsida osaleja käest vajadusel täpsustavaid küsimusi selgituste või põhjenduste saamiseks (Õunapuu, 2014).

Esmalt koostati uurimisküsimusest ja teooriast lähtuvalt intervjuukava saavutamises (vt lisa 1) ning viidi läbi pilootintervjuu, et veenduda intervjuuküsimuste asjakohasuses ja eesmärgi. Pilootintervjuu analüüsi põhjal tehti küsimustes vajalikud parandused, loodi osaleja jaoks loetelu Schilleri & Bryanti (2009) 16 põhiväärtusest ning lepiti kokku osalejatega intervjuu läbiviimisajad. Intervjuud toimusid vestluseks eraldatud ruumis, kus oli võimalik intervjuu läbi viia segamatult ning privaatselt. Intervjuud kestsid kokku keskmiselt 16 minutit. Andmeid uuringu jaoks koguti 2025. aasta märtsikuus.

Vastuste sõnalise täpsuse tagamiseks intervjuud salvestati helisalvesti rakenduse abil transkriptsiooni jaoks. Helisalvestisi hoitakse õpetaja kohtumise järjekorra alusel digitaalse

failina turvalises dokumendikaustas. Helisalvestised kustutatakse peale käesoleva töö esitamist 16.05.25.

Andmeanalüüs

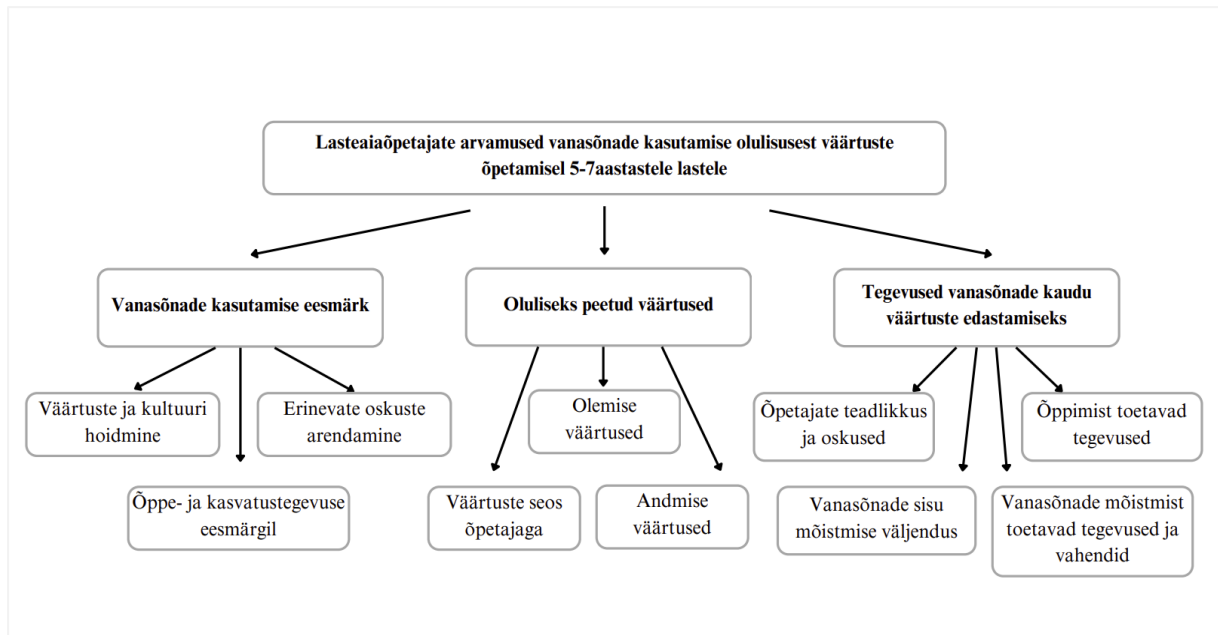
Andmete analüüsimiseks kasutati kvalitatiivset sisuanalüüsi, mis võimaldab tuua esile tähendusrikkaid ja olulisi aspekte järelduste tegemiseks (Õunapuu, 2014). Analüüsi esimeseks etapiks oli intervjuude kuulamine ja transkribeerimine, mis viidi läbi käsitsi kirjutades ning sisu muutmata sõnasõnaliselt osaleja vastuste põhjal. Peale esialgse transkriptsiooni loomist kuulati intervjuusid veel paaril korral, et kontrollida teksti vastavust osaleja suulistele vastustele. Andmeanalüüs toimus uurimisküsimuste järjestuses, mille abil otsiti intervjuude vastustest sarnaseid arvamusi ning tähenduslikke üksuseid ehk koodi (Õunapuu, 2014).

Transkriptsioonide koostamise järel kasutati kodeerimiseks Wordi-dokumendi keskkonda (vt lisa 2), kus hakati moodustama vastustes märgitud koodide põhjal pea- ja alakategoriad (vt lisa 3). Koodide märkimiseks kasutati Wordi-dokumendi keskkonnas tekstivarjutust, mis võimaldas esiletõsta olulise mõtte või arvamuse vastava kategooria värvi (vt lisa 4).

Kodeerimise tulemusena moodustus algselt 6 peakategoriat ja 16 alakategoriat. Töö autori ja juhendaja analüüsi järgselt koondati mõned peakategoriad selgema ülevaate saamiseks alakategoriateks. Lõpptulemusena saadi 3 peakategoriat, 10 alakategoriat (vt joonis 1) ja 46 koodi.

Töö autor pidas bakalaureusetöö uurimuse läbiviimise ajal uurimispäevikut. Uurimispäevikusse pandi kirja uurimusest lähtuvalt olulisi tähelepanekuid ja tundeid, mille põhjal uurimusekäiku ja ennast analüüsida (vt lisa 5). Uurimispäeviku pidamine toetas töö autoril hoida ülevaadet andmekogumise protsessist, intervjuude läbiviimise tugevustest ja arenduskohtadest. Uurimispäevik tagab dokumenteerimise täpsuse ja on ajendiks reflekteerima uurimisprotsessi ja läbiviijat (Laherand, 2008). Koodide põhjal moodustatud kategooriate tulemused on esitatud „Tulemuste“ peatükis uurimisküsimuste järjekorras.

Joonis 1. Pea- ja alakategoriate jagunemine

Tulemused

Bakalaureusetöö eesmärk oli selgitada välja õpetajate arvamused vanasõnade kasutamise olulisusest ja viisidest väärtuste edastamisel 5–7-aastastele lastele. Tulemused on esitatud uurimisküsimuste põhjal tekkinud peakategooriate järjestuses. Tulemuste illustreerimiseks on lisatud intervjuudest tsitaate, mis on tekstist eristatud kursiivkirjas ning sulgudes tähistatud vastanud õpetaja järjekorranumbriga Õ1–Õ8. Tsitaadi konteksti paremaks mõistmiseks on lisatud [...] puuduvad osad ning pikema tsitaadi puhul on mittevajalik osa eemaldatud (...) tähistuse abil (Haridusteaduste Instituudi..., 2024).

I peakategooria *Vanasõnade kasutamise eesmärk*

Esimene uurimisküsimus oli: *millistel eesmärkidel kasutavad lasteaiaõpetaja vanasõnu 5-7-aastaste lastega?* Andmeanalüüsi tulemusel kujunes esimese peakategooria vanasõnade kasutamise eesmärgi alla intervjuude põhjal kolm alakategooriat: väärtuste ja kultuuri hoidmine, õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgil ning erinevate oskuste arendamine.

Väärtuste ja kultuuri hoidmine. Õpetajad pidasid vanasõnade kasutamist oluliseks rahvakultuuri ja traditsioonide säilitamise eesmärgil. (...) *neid käsitleda on ikkagi oluline, et säiliks selline nagu vanaaja kultuur ja mõtteviis. Sealt on, mida õppida.* (Õ1) Õpetajate vastustest selgus, et nende arvates on vanasõnade kasutamine oluline samuti Eestile omaste tähtpäevade nagu mardi- või vastlapäev ja pärimuse hoidmiseks, et lapsed oleksid teadlikud oma kultuuri tekkest ja olemusest. Õpetajate sõnul on vanasõnad väärtustega tihedalt seotud ja seetõttu on vanasõnad hea meetod, kuidas suunata lapsi märkama erinevaid väärtusi endas ja teistega suheldes.

Pea [vanasõnu] üsna olulisteks sellepärast, et läbi vanasõnade saabki hästi palju väärtusi edasi anda, saab hästi palju igasuguseid elulisi näiteid sinna tuua, mis seletavad lapsele need vanasõnad lahti ja laps hakkab kaasa mõtlema ja tal tekivad mingisugused seosed. Minu jaoks on see väga hea tööriist. (Õ4)

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgil. Enamik õpetajaid väitis, et nad kasutavad vanasõnu kõige enam igapäevastes olukordades, milleks on vabasuhtlemine või õppetegevused ning erinevate situatsioonide ja konfliktide lahendamiseks või ilmestamiseks. *Ikka õpetlikult eesmärgil, et tuua esile mingeid olukordi või toonitada mingisugust käitumist.* (Õ8) Õpetajad pidasid vanasõnade kasutamist väärtuste edastamiseks oluliseks ka parasjagu käsitletavast teemast lähtuvalt. *Oleneb, kui meil on olnud lastega mingi looma teema, siis loomadega seoses, et julge hundi rind on rasvane (...).* (Õ2) Mitmed õpetajad mainisid, et varasemalt, kui olid projektide ja kuuplaanide asemel nädalaplaanid, kasutasid nad vanasõnu tihedamalt ja läbimõeldumalt, planeerides neid teemast lähtuvasse tegevustesse. *(...) kui olid nädalaplaanid, siis iga nädal võtsimegi ühe vanasõna, mille me siis nagu lahti harutasime, mida see üldse tähendab, püüdsime leida tegevused lähtuvalt sellest vanasõnast (...).* (Õ4) Eesmärgipärase kasutamisenäidiseks mõned õpetajad välja selle, et vanasõnade abil on võimalik silmaringi avardada ja panna lapsi märkama erinevaid olukordi ja eripärast keelekasutust.

Erinevate oskuste arendamine. Õpetajate arvates saab vanasõnade abil kõige enam arendada keelelisi, tunnetus- ja käitumisoskusi, sest vanasõnad äratavad tähelepanu kõnekeelest eristuva sõnastusega ning kannavad endas õpetussõnu. *Jaa, minu arvates küll toetavad, juba kasvõi ainult kuulamist ja tähelepanu pööramist, et õpiks kuulama, mida ma räägin ja et vahel on sõnadel hoopis sügavad selline nagu mõte.* (Õ7) *Võib-olla süüvimine ka, (...) või sügavama tähenduse mõistmine, sest selline natuke teistmoodi lauseehitus, lausemõte, ärgitab ka last rohkem mõtlema.* (Õ5) Mõned õpetajad tõid välja, et vanasõnade abil on võimalik arendada ka sotsiaalseid oskusi ja sõprussuhteid. *(...) koolieelikute puhul ikkagi toetavad neid sotsiaalseid oskusi, et üksteisega arvestamine ja oskus käituda ja abistamine muidugi.* (Õ2)

II peakategooria *Oluliseks peetud väärtused*

Teise uurimisküsimuse *milliseid väärtusi peavad lasteaiasõpetajad olulisteks edastada 5-7-aastastele lastele* põhjal moodustatud peakategooria *oluliseks kujunenud väärtused* alla kujunes kolm alakategooriat: olemise väärtused, andmise väärtused ja väärtuste seos õpetajaga. Intervjuu tulemuste põhjal oli võimalik järeldada, et olemise väärtuste osas oli õpetajate vastuste põhjal rohkem eriarvamusi kui andmise väärtuste puhul, kus ilmnisid kaks peamist arvamust.

Olemise väärtus. Olemise väärtustena tõid kõik õpetajad kokku 12 erinevat väärtust. Nendeks olid hoolivus, iseseisvus, julgus, lugupidavus, sallivus, huumorimeel, ausus, enesekindlus, viisakus, kannatlikkus, sõbralikkus ja uhkus. Kõik õpetajad pidasid kõige olulisemaks olemise väärtuseks hoolivust, millele järgnes julgus. Õpetajad pidasid hoolivust kõige tähtsamaks seetõttu, et see on nende arvates alus teiste väärtuste kujunemisele. Õpetajad tõid hoolivuse olulisuse tõestamiseks näiteid sõbrale toeks olemisest ja märkamisest. *Julgus, see on julgus küsida ja kutsuda kedagi mängu või teisele öelda, et ma ei soovi sind oma mängu.* (Õ3) Õpetajate nimetasid tähtsateks väärtusteks ka iseseisvust, ausust, kannatlikkust ja sõbralikkust. Need väärtused suunavad õpetajate arvates koolieelset last oma käitumist kontrollima ja soodustavad teistega arvestamist.

Andmise väärtus. Andmise väärtustena pakkusid kaheksa õpetajat kokku 7 erinevat väärtust. Nendeks olid teisega arvestamine, märkamine, osavõtlikkus, koostöö, abivalmis, abistav, austus ja õiglus. Kõikide intervjuueeritavate arvates oli kõige olulisem andmise väärtus teistega arvestamise oskus. Enamus õpetajaid arvas, et teine sama oluline andmise väärtus on koostöö. (...) *samuti koostöö oskus, et mõni on väga agar ja tahaks kõike üksi ära teha, et oleks oskus ka teist kuulata.* (Õ2) Mõned õpetajad pidasid sallivust, osavõtlikkust, märkamist, austust ja abivalmidust samuti olulisteks. Sallivuse edastamise olulisus seisnes inimeste erinevuste aktsepteerimises, sest õpetajad on märganud, et lapsed kalduvad üha enam üldistama ja sildistama. *Sallivus, praegu on see selles mõttes aktuaalne ka, et igas rühmas on mõni erisusega lapsi.* (Õ6) *Sallivus (...), et see on ka väga tähtsal kohal. Lastel on väga raske mõista, miks temal ei ole üht või teist asja, miks ta on teistsugune, ning see nõuab väga palju eeltööd ja seletusi.* (Õ5)

Väärtuste seos õpetajaga. Kõik õpetajad tõid välja, et väärtused, mida nad on lastele edastanud, on seotud nende enda oluliseks peetud väärtustega, mis on kujunenud nende kasvatusel ja kogemuste põhjal.

Ma ei ole mõelnud sellele niimoodi kunagi, kas just kultuurist või sellest [ühiskonnast], aga pigem ikka, mida mina endale oluliseks pean ja lastele mõeldes, et kuidas tema paremini nii rühmakollektiivis kui ka edaspidi hakkama saaks. Pigem olen nii pidi mõelnud. (Õ3)

Mõned õpetajad lisasid selgitusena, et nende väärtusi on kindlasti kujundanud ka ümbritsev kultuur ja keskkond. Poolte õpetajate arvates ei ole ühtegi väärtust, mida oleks keeruline õpetajana lastele edastada. Poolte õpetajate arvates on lugupidamist, leidlikkust, lahkust ja sallivust keeruline lapsele lasteaiaõpetajana edasi anda, sest edastamist raskendab mõnikord

halb eeskuju või lapse erinev kultuuritaust. Raskuste ületamisel on abiks olnud vanemate poole pöördumine, mis on toetanud väärtuse omandamist ja oluliseks pidamist.

Mulle on ületamisel abiks olnud [raskuste ületamisel] lastevanematega suhtlemine, et meil on selline probleem (...). See on kuidagi toiminud, kui lapsega on kodus ka räägitud, siis mõne lapse puhul on kohe märgata, kui ta lasteaeda tuleb, et ta on nüüd saanud sellest aru. Ja ta toobki kohe näiteid ja selgitusi, et miks ta nüüd midagi aktsepteerib. (Õ6)

III peakategooria Tegevused vanasõnade kaudu väärtuste edastamiseks

Kolmanda uurimisküsimuse *milliseid tegevusi peavad lasteaiaõpetajad tõhusaks väärtuste edastamiseks vanasõnade kaudu 5-7-aastastele lastele?* põhjal tekkinud peakategooria *tegevused vanasõnade kaudu väärtuste edastamiseks* alla kujunes neli alakategooriat: vanasõnade mõistmist toetavad tegevused ja vahendid, vanasõnade sisu mõistmise väljendus, edastamist toetavad tegevused ning õpetajate teadlikkus ja oskus vanasõnu kasutada.

Vanasõnade mõistmist toetavad tegevused ja vahendid. Enamus õpetajatest väitis, et lapsed mõistavad kõige enam vanasõnu tegevuste kaudu. Õpetajad tõid oma kogemusest näiteid mõistmist toetavatest tegevustest, milleks olid arutlused, lugude ettelugemine, hommikuringid, näidendi lavastamine ja laste vahel tekkinud probleemide lahendamine.

Aga täiesti niisama võtta neid ja lastega arutleda on ka hea variant. Mulle praegu meenub, et meil oli isegi selline vanasõnade purk rühmas, et igal hommikul võttis keegi purgist ühe sedeli, kus oli siis mingi vanasõna ja siis seletasime seda lahti hommikuringis. (Õ6)

Vahendite puhul nimetasid paar õpetajat vanasõnade paremaks mõistmiseks kasutatavaid näitlikustamisvahendid, näiteks vanasõna kaudu edastatavat väärtust ilmestavad pildikaardid. *Ma just leian, et lasteaialaste puhul on oluline, et sa ütled selle vanasõna ja siis ta ei pruugi seda otse mõista, ning siis sa ise teedki talle näitlikult või pildimaterjali toel selgeks. Võibolla siis ka tekivad need seosed paremini.* (Õ7)

Vanasõnade sisu mõistmiste väljendus. Õpetajate sõnul on vanasõnade kasutamine väärtuste edastamiseks 5–7-aastastele lastele sobilik ja eakohane, sest nende arvates on laps jõudnud oma arengus ja teadmistes nii kaugele, et mõista vahendite toel sõnade sügavamat sisu. *Jaa, mina pigem arvan, et viieaastane hakkabki juba mõistma, et pigem noorematele on raske ja seoste loomine.* (Õ7) Õpetajate arvates on lapsed märganud vanasõnade ja nendes peituvate väärtuste mõistmist kõige enam laste omavahelises suhtluses ja mängudes. Sellisel juhul saavad õpetajad aru, et lapsel on tekkinud huvi ja mõistmine, millal ja millises olukorras saab vanasõnu kasutada ning milliseid väärtusi saab nende kaudu edastada. *Siis on olnud ka selliseid asju peale vanasõnade nädalat, et lapsed võtavad vanasõna kasutusele oma*

mängudes. See on parim tagasiside õpetajale, [kui laps] oskab oma kõnes selle vanasõna õigesse kohta pikkida. (Õ4) Õpetajate vastustest selgus, et lapse eneseväljenduse põhjal on õpetajal võimalik teha järeldusi, kas laps mõistab vanasõna sisu sõnasõnalt või sügavamalt mõtet. Kunstis ma arvan, paneb laps paberile selle nii, nagu ta aru sai ja pärast üritab teistele rääkida. (Õ1) Kui me arutame, siis on enamasti võimalik märgata, kui hästi lapsed vanasõnu mõistavad. Kes ütlevad täitsa mööda, siis teised täiendavad ja õpetaja ju alati kordab lõpuks selle õige mõtte üle ka. (Õ2)

Vanasõnade õppimist toetavad tegevused. Õpetajate arvates toetavad vanasõnade kaudu väärtuste edastamist kõige enam keelelised tegevused, milleks on lugude jutustamine, arutlused, sest sellisel juhul on kohe võimalik anda juurde selgitusi ning jutustustest tekivad kohe seosed erinevate olukordadega. *Saadki muinasjutust kohe mõne näite tuua, et vaata, mis oli sisu. Jällegi, et näed, see lugu oli selle vanasõna väärtuse kokkuvõtte põhimõtteliselt. (Õ3)* Samuti pidas enamus õpetajaid oluliseks praktilisi tegevusi, mis ilmestaksid või toetaksid vanasõnade edastamist. Praktilistest tegevustest, mis vanasõnade kaudu väärtusi aitavad edastada, tõid õpetajaid näiteid grupitöödest, lavastustest või õpetaja juhitud mängudest.

Praktiliste tegevuste kaudu nii hästi saab lastele näitlikult neid asju seletada. Praegu tuli meelde selline asi, et me oleme isegi neid lavastanud, neid vanasõnu, (...), aga lastele huvitavamaks teha ja et neil kinnistuksid need, siis oleme ka hommikuringis lavastanud. (Õ4)

Vähem olulisema edastamistegevustena tõid õpetajad välja igapäevased olukorrad ja laste omavahelise suhtluse, sest see ei ole otseselt juhitud õppetegevus, kuid on samuti oluline seoste loomise ja kinnistumise protsessi osa. (...) *tegelikult vanasõnad ongi meie igapäevase elu osa. Nagu see pill pika ilu peale, et kui ma ikka mitu korda ütlen ja siis tuleb ikka see nutt ära, siis laps ka ise kogeb seda olukorda ja tekib seos. (Õ8)*

Õpetajate teadlikkus ja oskus vanasõnu kasutada. Õpetajate arvates peitub vanasõnade kasutamisoskus võrdselt nii teadlikkuses kui ka õpetajapoolses loomupärasel kasutamises. *Mõnikord tulebki [vanasõna] nii automaatselt, et ei pane tähelegi, hea lühike lause. Jaa kindlasti aitavad [vanasõnad väärtusi paremini mõista], et kui oskad ise need ilusti seostada või kokku panna. (Õ3)* Õpetajad pidasid vanasõnade kasutamist väärtuste edastamiseks ka tänapäeval oluliseks, kuid koos ühiskonna muutumisega seoses on ka vanasõnade tähendus tänapäeva kontekstis varasemaga võrreldes teistsugune. *Vanasõna taga on olnud ikkagi vanasti suur tähendus ja väga ilus mõte. Tänapäeval ma leian, et need teatud mõtted hakkavad kaduma ja hajuma, et ei ole enam seda kande pinda, mis oli tollel ajal, sest*

meie keskkond on muutunud (...). (Õ5) Vanasõnade kasutamise puhul on õpetajate arvates oluline pöörata teadlikult tähelepanu vanasõnade kaudu väärtuste edastamisele.

Arutelu

Uurimistöö eesmärgiks oli välja selgitada lasteaiaõpetajate arvamused vanasõnade kasutamise olulisusest ja viisidest väärtuste edastamiseks 5–7-aastastele lastele.

Esimese uurimisküsimusega sooviti teada, millistel eesmärkidel kasutavad lasteaiaõpetajad vanasõnu 5–7-aastaste lastega. Tulemustest selgus, et õpetajad kasutavad vanasõnu kolmel eesmärgil: väärtuste ja kultuuri hoidmiseks, õppe- ja kasvatustegevuseks ning erinevate oskuste arendamiseks. Õpetajate arvates on vanasõnade kaudu väärtuste ja kultuuri hoidmine oluline seetõttu, et säiliks Eesti kultuurile omased tähtpäevad ja traditsioonid. Õpetajate sõnul on vanasõnad tihedalt seotud kujunenud väärtustega. Õppe- ja kasvatustegevustes vanasõnade kasutamine on õpetajate sõnul 5–7-aastastele lastele eakohane ja mänguline tööriist, millega ilmestada õppetegevust, situatsioone või kõnet. Uurimusest selgus, et õpetajad kasutasid vanasõnu tihedamalt ja eesmärgipärasemalt, kui lasteaedades planeeriti tegevusi ja teemasid nädala kaupa. Õpetajad tõid ka välja, et vanasõnad on samuti hea meetod erinevate oskuste arendamisel. Õpetajate arvates toetavad vanasõnad kõige enam keelelise-, tunnetus- ja käitumisoskuste arengut, sest vanasõnad äratavad tähelepanu kõnekeelest eristuva sõnastuse poolest ning ajendavad märkama sõnade sügavamad sisu.

Granbom-Herranen (2012) on samuti rõhutanud vanasõnade seost väärtuste ja kultuuri hoidmisega. Vanasõnu võib pidada aegumatuteks, sest nende sisu on seotud erinevate ajastute tõlgendusega ning on asjakohased ka kaasaegses maailmas (Davranovna & Nilufar, 2024). Huiyu (2018) ja Mammadova (2024) sõnul on folkloori lühivormide kasutamine keele- ja sõnavara arengu toetamiseks hea meetod. Uurimuse tulemused kinnitavad, et koolieelses eas on folkloori lühivormide kasutamine abivahend, mis aitab kaasa lapse isiksuse kujunemisele mängulisel moel kultuuri kaudu (Davranovna & Nilufar, 2024; Ergashevich, 2021). Uurimuse ja teooria põhjal on võimalik järeldada, et vanasõnade kasutamine on oluline kultuuri ja keele säilitamise aspektist, sest vanasõnad kannavad endas õpetussõnu ning kõnekeelest eristuvat keelekasutust. Õpetajate arvamus, et vanasõnades peitub sügavaid mõtteid meelde jääval viisil, ühtib Paluanova (2022) tulemustega.

Teise uurimisküsimusega sooviti teada, milliseid väärtusi peavad lasteaiaõpetajad oluliseks edastada 5–7-aastastele lasteaialastele. Uurimusest selgus, et õpetajad peavad oluliseks nii olemise kui ka andmise väärtusi, sest need on omavahel tihedalt seotud. Olemise väärtustest tõid õpetajad välja 12 erinevat väärtust, kuid kõige olulisemateks väärtusteks

pidasid õpetajad hoolivust ja julgust. Õpetajad tähtsustasid hoolivust kõige rohkem, sest nende kogemuse põhjal on olnud hoolivus aluseks teiste väärtuste kujunemisele. Andmise väärtustest tõid õpetajad välja 7 erinevat väärtust ja kõige olulisemateks nendest nimetasid õpetajad teisega arvestamist ja koostööd. Vastuste põhjal oli võimalik järeldada, et teistega arvestamine on oluline väärtus seetõttu, et laps on juba varajases east alates pidevas sotsiaalses keskkonnas, kus ta peab arvestama ennast ümbritsevate inimestega ja kohanema. Tulemuste alusel oli võimalik järeldada, et kõikidel õpetajatel on edastatavate väärtustega enamasti isiklik seos, mis on neile oluliseks saanud kasvatusel ja ümbritseva keskkonna kaudu. Mitmete uuritavate arvates ei ole väärtusi, mida ei saaks lastele edastada, kuid on ka neid õpetajaid, kelle arvates on lugupidamist, leidlikkust, lahkust ja sallivust lasteaiaõpetajal keeruline lastele edastada. Selgituste põhjal oli võimalik järeldada, et õpetajate arvates teeb mõne väärtuse edastamise keeruliseks lapse isiklik taust ja elukogemus või selle puudumine, kuid vanemate selgituse toel mõistavad lapsed paremini edastatava väärtuse olulisust.

Teooria ja uurimuse põhjal on võimalik järeldada, et olemise ja andmise väärtused on omavahel tihedalt seotud, sest omandatud olemise väärtused mõjutavad edaspidi seda, milliseid väärtusi suudab laps tähtsustada ja teistele väljendada (Eyre & Eyre, 2014). Õpetajate arvamus ühtis Eyre ja Eyre (2014) öelduga, et lapsel tekib tegutsemis- ja katsetamistahe, kui loodud õhk- ja keskkond on lapse jaoks huvitav ja turvaline. Õpetajate arvamus kinnitab samuti Ülavere ja Tammiku (2017) uurimistulemus, et väärtusi on tõhus õpetada tegevuste või situatsioonide kaudu. Sellest uurimuse tulemused ühtivad Tropi ja Saadi (2008) öelduga, et lasteaia algus on lapse jaoks keeruline etapp elus, kuid sellel ajal areneb lapse eneseväljenduse- ja teistega arvestamise oskus. Väärtuste kujunemisel on lasteaial ja lasteaiaõpetajal oluline roll, sest laps veedab suurema osa oma päevast lasteaias koos õpetaja ja rühmakaaslastega, nähes nende eeskujul erinevaid käitumismustreid ja väärtusi (Bandura, 1977; Ülavere & Tammik, 2017).

Kolmanda uurimisküsimusega sooviti teada, milliseid tegevusi peavad lasteaiaõpetajad tõhusaks väärtuste edastamisel vanasõnade kaudu 5–7-aastastele lastele. Õpetajate arvates sobivad vanasõnade kaudu väärtuste edastamiseks vanasõnade mõistmist toetavad tegevused ja vahendid, samuti vanasõnade sisu selgitamist ja edastamist toetavad tegevused. Tegevuste valikut mõjutab õpetajate endi teadlikkus ja oskus vanasõnu kasutada. Õpetajate arvates toetavad vanasõnade mõistmist kõige enam tegevused ja vahendid, mis pakuvad vanasõnade sisu mõistmiseks visuaalseid vahendeid ja selgitusi. Vanasõnade sisu mõistmise väljendust on õpetajad märganud kõige enam laste omavahelises suhtluses ja mängudes, sest see loob keskkonna, kus laps kasutab julgelt oma teadmisi ja oskusi (Eyre &

Eyre, 2014). Õpetajad pidasid vanasõnade kasutamist ka tänapäeval oluliseks, sest nendes peitub sügavaid mõtteid, kuigi nende tähendus võib tänapäevase kontekstiga võrreldes olla erinev. Seetõttu on oluline pöörata õpetajana teadlikult tähelepanu vanasõnade kaudu väärtuste edastamisele ja selgitamisele (Hallap & Padrik, 2008).

Lapse loomuliku eneseväljenduse põhjal on õpetajal võimalik märgata, kuidas laps tõlgendab ja mõistab vanasõna sisu ja millistes olukordades ta seda kasutab (Granbom-Herranen, 2012). Õpetajad pidasid keelelisi tegevusi kõige tõhusamaks edastamist toetavaks tegevuseks, sest keelelised tegevused toetavad sisu mõistmist (Huiyu, 2018), rõhutavad vanasõnades peituvaid väärtusi koheselt ning aitavad luua seoseid erinevate olukordade vahel (Hallap & Padrik, 2008). Õpetajate endi teadlikkus ja oskus vanasõnade kasutamise kohta mõjutab vanasõnade kasutamise tihedust ning oskust neid tegevustesse lõimida, ka väärtuste edastamise eesmärgil. Seda väidet kinnitab Granbom-Herraneni (2012) öeldu, et täiskasvanul on vanasõnadega olemas samuti eelnev teave ja kogemus ning seetõttu sõltub selles ka vanasõna kasutamise tihedus.

Uurimuse tulemustest selgus, et vanasõnade kaudu väärtuste edastamine on tõhus meetod kõige enam juhitud praktilistes ja arutlevates tegevustes. Juhitud tegevustena töid õpetajad välja hommikuringi, lugude kuulamise ning lavastused ja rollimängud, mille sobivust kinnitavad ka Eyre ja Eyre (2014) nimetatud õpetamisviisid. Nende tegevuste väärtuslikkus on kooskõlas Hallapi ja Padriku (2008) uuringutulemustega, milles väidetakse, et loovates ja praktilistes tegevustes kogeb laps vanasõnade õpetiku sisu selgitusi ja mõistab neis kajastuvaid väärtusi. Õpetajad olid arvamusel, et vanasõnade kasutamine on koolieelsetele lastele sobilik ja eakohane meetod, kui neid edastada lastele neile tuttavates olukordades ja tegevustes ning arutleda ka neist peituvate väärtuste üle.

Kokkuvõtvalt selgus uurimuses, et lasteaiaõpetajad peavad vanasõnade kasutamist oluliseks, tõhusaks ja mänguliseks meetodiks, millega edastada 5–7-aastastele lastele väärtusi. Bakalaureusetöö praktiliseks väärtuseks on lasteaiaõpetajate vastustest saadud arvamused ja näited vanasõnade kasutamise olulisuse ja viiside kohta väärtuste edastamiseks 5–7-aastastele lastele. See töö võib olla inspiratsiooniks lasteaiaõpetajatele praktilisteks tegevusteks või töövahendite kasutamiseks, mis edendaksid koolieelses lasteasutuses paremat arusaamist kultuurist ja pärimusest, toetades seega traditsioonide ja keele säilitamist. Töö tugevuseks oli poolstruktureeritud intervjuude läbiviimine erineva tööstaazi ja rühmaõpetaja kogemuste õpetajatega, mille alusel saadi sisukaid ning mitmekesiseid vastuseid. Bakalaureusetööst saadud uus teadmine võiks olla kasulik nii lasteaiaõpetajatele kui ka lapsevanematele teadvustamiseks, kuidas edastada 5–7-aastastele lastele väärtusi vanasõnade kaudu.

Bakalaureusetöö piiranguks võib pidada uurija esmakordset kogemust intervjuerijana, sest parem lisaküsimuste esitamise oskus oleks võimaldanud saada veelgi sisukamaid andmeid. Uuringu laiendusena oleks võimalik uurida, kuidas lapsed vanasõnu mõistavad või koostada metoodilise materjal vanasõnade kaudu väärtuste edastamiseks ja seda katsetada.

Tänu sõnad

Täna oma juhendajat Tiia Krassi, kelle toetus ja nõuanded olid suureks abiks bakalaureusetöö valmimisel. Täna uurimuses osalenud lasteaiaõpetajaid sisukate vastuste eest, mis võimaldasid uuringu läbiviimist. Täna samuti lähedasi toe ja mõistmise eest bakalaureusetöö valmimise perioodil.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Teivi Kängsepp

/allkirjastatud digitaalselt/

16.05.2025

Kasutatud kirjandus

- Alotaibi, M. S. (2024). Game-based learning in early childhood education: a systematic review and meta-analysis. *Frontiers in Psychology*.
<http://dx.doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1307881>
- Aruste, S. (2014). *Lasteaiaõpetajate hinnangud väärtuskasvatusemetoodikale väärtuskasvatuse tarkuste hoidise abil*. [bakalaureusetöö, Tartu Ülikool]. DSpace.
<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/464f3a8a-be39-4b8a-8f99-217edc0f1ab3/content>
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Prentice-Hall.
- Cowan, K. (2019). *Inglise keele õpetajate arvamused vanasõnade õpetamise kohta III kooliastmes* [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace.
<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/f833be93-0977-4665-a538-635a7803dccc/content>
- Davranovna, H. K., & Nilufar, S. (2024). Importance of folk proverbs in child education. *Образование Наука И Инновационные Идеи В Мире*, 43(3), 150-153.
<https://newjournal.org/01/article/view/12774/12388>
- Ergashevich, A. U. (2021). Folklore And Its Role In The Development Of Preschool Children. *European Scholar Journal*, 2(3), 164.
<https://media.neliti.com/media/publications/340821-folklore-and-its-role-in-the-development-d1a031d7.pdf>
- Eyre, L., & Eyre, R. (2014). *Kuidas oma lastele väärtusi õpetada*. Eesti Keele Sihtasutus.
- Granbom-Herranen, L. (2012). Vanasõnad pedagoogilises kõnes I. *Mäetagused: Hüperajakiri*, 51, 81-100. doi:10.7592/MT2012.51.granbom-herranen
- Hallap, M., & Padrik, M. (2008). *Lapse kõne arendamine. Praktilisi soovitusi kõnelise suhtlemise kujundamisel*. Tartu Ülikooli Kirjastus.
<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/d5daf9e7-b3dd-4722-af52-852563aefa70/content>
- Haridusteaduste Instituudi lõputööde nõuded ja kaitsmis kord. (2024). Tartu Ülikool.
<https://haridus.ut.ee/et/media/61707/download?attachment>
- Huiyu, G. (2018). A Study on the Educational Strategy of Using Folktales in Kindergarten. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 264(5). 757-760.
10.2991/icemaess-18.2018.149

- Hussar, A., Kirkmann, A., & Sarv, I. (1984). *Vanasõnaraamat*. Eesti Raamat.
- Koolieelse lasteasutuse seadus. (1999). *Riigi Teataja I 1999*, 27, 387
<https://www.riigiteataja.ee/akt/126042024005>
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008). *Riigi Teataja I 2008*, 23, 152
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>
- Krikmann, A. (1997). *Sissevaateid folkloori lühivormidesse I: Põhimõisteid. Žanrisuhteid. Üldprobleeme*. <https://www.folklore.ee/~kriku/PARINTRO/Parintro.pdf>
- Mammadova, I. (2024). The role of proverbs in language learning: A cognitive and cultural perspective. *EuroGlobal Journal of Linguistics and Language Education*, 1(1), 40–45.
<http://dx.doi.org/10.69760/8qj8tr41>
- Makoid, B., & Liimets, A. (2021). Käsitused kasvatuses eesti vanasõnades ja kasvatusteaduses. *Mäetagused: Hüperajakiri*, 80, 31-70.
https://doi.org/10.7592/MT2021.80.makoid_liimets
- Mieder, W. (2004). *Proverbs: A Handbook*. Greenwood Press.
- Mitt, M. (2012). *Väärtuskasvatus Tarkuste Hoidise abil: Eesti rahvapärimusel põhinev metoodika lasteaedadele, algkoolidele ja lapsevanematele*. MTÜ Väärtuskoolitus.
- Laherand, M-L. (2010). *Kvalitatiivne uurimisviis*. 2. Tr. OÜ Sulesepp.
- Org, A. (s.a.). Väärtuskasvatuses kirjandusõpetuses. Õppekava infoportaal.
<https://oppekava.ee/vaartuskasvatuses-kirjandusopetuses/>
- Paluanova, M. (2022). Proverb as a Means of Folk Pedagogy. *International Journal of Culture and Modernity*, 17, 149–151. <https://doi.org/10.51699/ijcm.v17i.306>
- Parker, R., Thomsen, B. S., & Berry, A. (2022). Learning through play at school – A framework for policy and practice. *Frontiers in Education*, 7, 751801.
<https://doi.org/10.3389/feduc.2022.751801>
- Rein, A. (2021). *Lasteaiaõpetajate arvamused vanasõnade rollist ja kasutamisest 6–7-aastaste rühmas põlvamaa lasteaegade näitel*. [bakalaureusetöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/03328b04-2d66-437a-9914-5152e56c64d0/content>
- Schiller, P., & Bryant, T. (2009). *Väärtuste raamat. Kuidas õpetada 16 põhiväärtust väikestele lastele?*. Studium.
- Sutrop, M., Harro-Loit, H., & Jung, N. (s.a.). Väärtused ja väärtuskasvatus. Tartu Ülikooli eetikaveeb. <https://eetika.ee/et/vaartused-ja-vaartuskasvatus>
- Tallinna haridusamet. (2025). *Esimesse klassi astumine*.
<https://www.tallinn.ee/et/haridus/esimesse-klassi-astumine>

- Teras, E. (2019). *Hoolivuse- ja sõpruse-teemaliste vanasõnade mõistmine 6-7-aastastel lastel*. [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace.
<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/1ed9e860-e8f0-432b-bb3f-45b00b84ecd6/content>
- Tropp, K., & Saat, H. (2008). Sotsiaalsete oskuste areng. E. Kikas (toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 54-56). Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Tropp, K., & Mägi, K. (2008). Emotsionaalne ja motivatsiooniline areng. E. Kikas (toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 92). Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. DSpace.
<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/3538e168-6012-4e90-8484-4bb59be8b14a/content>
- Ülavere, P., & Tammik, A. (2017). Value Education in Estonian Preschool Child Care Institutions. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, 19(1), pp. 129-146, DOI:10.1515/jtes-2017-0009
- Ülavere, P., & Veisson, M. (2015). Values and Values Education in Estonian Preschool Child Care Institutions. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, 17(2), 108-124. DOI: 10.1515/jtes-2015-0014.

Lisa 1. Intervjuukava

Bakalaureusetöö eesmärgiks on selgitada välja lasteaiaõpetajate arvamused vanasõnade kasutamise olulisusest ja viisidest väärtuste edastamisel 5–7-aastastele lastele.

Sissejuhatavad küsimused:

1. Kas Teile sobib, kui intervjuu salvestatakse?
2. Kui kaua Te olete lasteaiaõpetajana töötanud?
3. Kas Te olete töötanud 5–7-aastastega?
4. Kas Te olete oma tegevustes vanasõnu kasutanud väärtuste edastamiseks?

Uurimisküsimus	Põhiküsimused	Lisaküsimused
Millistel eesmärkidel kasutavad lasteaiaõpetajad vanasõnu lasteaias 5–7-aastaste lastega?	<ol style="list-style-type: none">1. Kui oluliseks Teie peate vanasõnade õpetamist 5–7-aastastele?2. Millisel eesmärgil olete Teie vanasõnu kasutanud oma töös?3. Milliseid oskusi saab Teie arvates arendada vanasõnade abil?	<p><i>Kas Teie arvates on vanasõnade kasutamine 5–7-aastaste laste puhul eakohane ja sobilik? Palun põhjendage oma arvamust. Mida vanasõnad lastele õpetavad?</i></p> <p><i>Kui tihti Teie kasutate vanasõnu oma töös? Miks on vanasõnad olulised? Palun põhjendage.</i></p> <p><i>Oskaksite tuua näiteid mõne vanasõna kohta, mis aitavad väärtusi edastada? Kas olete märganud, et vanasõnad toetavad uute oskuste õppimist? Milliste? Palun tooge näiteid.</i></p>

<p>Milliseid väärtusi peavad lasteaiaõpetajad oluliseks edastada 5–7-aastastele lasteaialastele?</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Milliseid väärtusi Teie arvates peaks edastama 5–7-aastastele? 2. Milliseid väärtusi olete ise edastanud 5–7-aastastele lastele? 3. Kuivõrd vanasõnad Teie arvates kannavad endas väärtusi? Palun tooge näiteid. 4. Milliseid väärtusi on Teie arvates keeruline lasteaiaõpetajana edasi anda? Palun tooge näiteid. 	<p><i>Miks just teie toodud konkreetsed väärtused on teie arvates olulised?</i></p> <p><i>Kas need on seotud Teie isikliku elukogemusega või kultuurist/ühiskonnast lähtuvalt?</i></p> <p><i>Kuivõrd olete märganud, et lapsed mõistavad vanasõnadega edastatud väärtusi. Palun tooge näiteid.</i></p> <p><i>Kas olete mõne nendest raskustest ületanud? Kuidas vanasõnad aitavad neid väärtusi edastada? Palun tooge näiteid.</i></p>
<p>Milliseid tegevusi peavad lasteaiaõpetajad tõhusaks väärtuste edastamisel vanasõnade kaudu 5-7-aastastele lastele?</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kas Teie arvates on vanasõnade kasutamine väärtuste edendamiseks tõhus meetod? Põhjendage. 2. Milliste tegevuste kaudu Teie arvates oleks tõhus vanasõnu rakendada väärtuste edastamiseks? 3. Milliste tegevuste kaudu teie arvates lapsed kõige paremini mõistavad vanasõnades peituvad väärtusi? 	<p><i>Kuidas teie arvates lapsed reageerivad vanasõnade kuulmisele? Milliseid emotsioone teie arvates vanasõnad lastes tekitavad? Kuivõrd need tekitavad neis teie arvates huvi, segadust jne?</i></p> <p><i>Millises valdkonnas või teemakeskuses saab kõige rohkem vanasõnu käsitleda? Palun tooge näiteid tegevusest. Kuidas olete nimetatud tegevusteni jõudnud?</i></p> <p><i>Kuivõrd aitavad tegevused mõista vanasõnades peituvaid väärtusi, palun tooge näiteid.</i></p>

Lõpuküsimused:

Kas Teil tekkis intervjuu käigus mõni mulle?

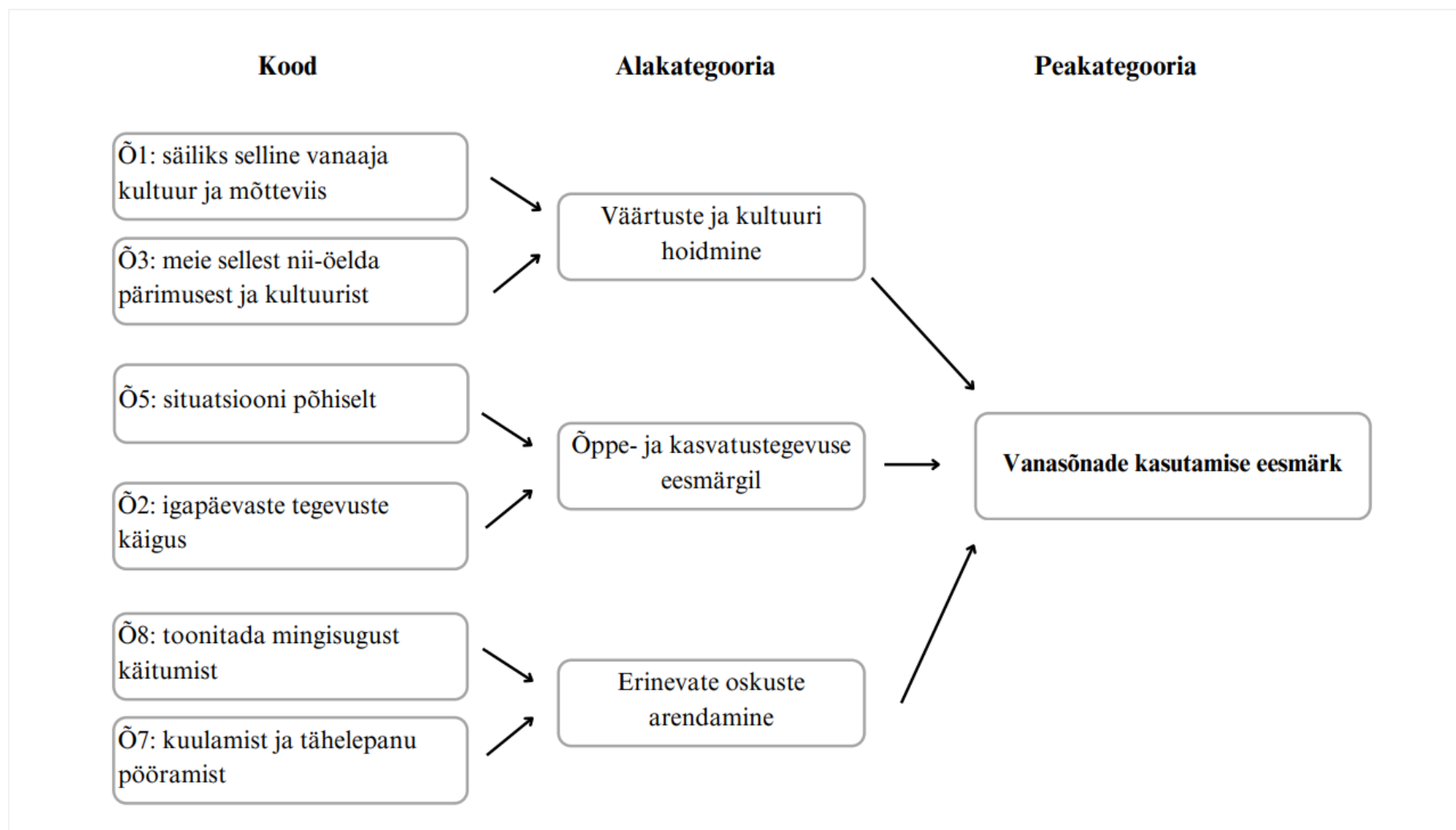
Kas sooviksite ise veel midagi lisada?

Tänan, et olite nõus toetama minu bakalaureusetöö uurimust!

Lisa 2. Väljavõte kodeerimistabelist

Uurimisküsimused	Pea kategooria	Alakategooria	Kood	Vastanud õpetaja järje nr
1. Millistel eesmärkidel kasutavad lasteaiaõpetajad vanasõnu lasteaias 5–7-aastaste lastega?	Vanasõnade kasutamise eesmärk	1. Väärtuste ja kultuuri hoidmine	Säiliks kultuur, rahvatraditsioonid	1, 3, 6
			Igapäevased olukorrad	2, 3, 5, 6, 7, 8
		2. Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgil kasutamine	Teema käsitus - Loomad, väärtused, vanarahvas	1, 2, 3, 6, 7
			Silmaringi avardamine	3, 4, 8
			Situatsioonid, konfliktid	2, 3, 4, 5, 7, 8
			Sõprussuhted	1, 7
		3. Erinevate oskuste arendamine	Sotsiaalsete oskuste arendamine	2, 5, 6
			Keelelise oskuste ja sõnavara arendamine	3, 4, 5, 6, 7, 8
			Käitumisoskuse arendamine	1, 2, 5, 6, 8
			Tunnetus oskuste arendamine: Mõtlemine, tähelepanu, kuulamine	1, 2, 4, 5, 7
2. Milliseid väärtusi peavad lasteaiaõpetajad oluliseks edastada 5–7-aastastele lasteaialastele?	Oluliseks peetud väärtused	1. Olemise väärtus	Hoolivus	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8
			iseseisvus	2, 3, 6
			julgus	2, 3, 4, 5, 6, 8
			lugupidav	1
			salliv	2, 3, 5, 6
			huumor	3, 4
			ausus	4, 5, 7,
			enesekindel	4, 6

Lisa 3. Peakategooria kujunemine koodide alusel

Lisa 4. Väljavõte transkriptsioonist koos kodeerimisega

4. Kas Te olete oma tegevustes vanasõnu kasutanud väärtuste edastamiseks?

Olen päris kindlasti kasutanud ja kui olid **nädalaplaanid**, siis iga nädal võtsimegi ühe vanasõna, mille me siis nagu **lahti harutasime**, mida see üldse tähendab, püüdsime leida tegevused lähtuvalt sellest vanasõnast ja ka käelised tegevused ja püüdsime isegi ühel korral vanasõnu **kunsti panna ja lahti joonistada**.

1. Millistel eesmärkidel kasutavad lasteaiaõpetajad vanasõnu lasteaias 5–7-aastaste lastega?

1.1 Kui oluliseks Teie peate vanasõnade õpetamist 5–7-aastastele?

Pea üsna olulisteks sellepärast, et läbi vanasõnade saabki nagu hästi palju väärtusi edasi **anda**, saab hästi palju igasuguseid elulisi näiteid sinna tuua, mis seletavad lapsele need vanasõnad lahti ja **laps hakkab kaasa mõtlema** ja tal tekivad mingisugused seosed. Minu jaoks on see väga hea tööriist.

Kas Teie arvates on vanasõnade kasutamine 5–7-aastaste laste puhul eakohane ja sobilik?

Jah, kui mõnikord on tekkinud vanasõna, mis tundub raskem, siis ma jätan selle kõrvale ja olen valinud lihtsamad vanasõnad, mis ei ole lastele rasked. Omal ajal kasutasin näiteks Eno Raua raamatut „Peep ja sõnad“, seal olid sellised, seal ei olnud küll vanasõnad vaid pigem kõnekäänud, aga ka need olid lastele hästi huvi pakkuvad ja me harutasime need lastega lahti, mida see võiks tähendada ja kuidas saaks teistmoodi läbi huumoriprisma. See on nagu lapse **silmaringi avardamine**, **kõne avardamine** igasuguste sellise **kõne mitmekesistamine**.

1.2 Millisel eesmärgil olete Teie vanasõnu kasutanud oma töös?

Hästi palju ongi see, et see **laiendab laste sõnavara**, see võibolla paneb teda **kaasa mõtlema**, selle nagu **laiemat tähendust** või laps **õpib arutlema** ja **oma sõnadega ümber rääkima** seda, mis talle õpetajast hommikuringist meelde jäänud.

Lisa 5. Väljavõte uurijapäevikust

ÕP.6 – intervjuu (13.03 – 13min)

Valmistasin end enne intervjuud ette, lugesi küsimused üle ja seadsin vajalikud vahendid ja ruumi valmis. Intervjuu ajal püüdsin hoida intervjuueeritava kontakti, et ta tunneks end vabalt ning küsimuste sisu laiendamiseks küsisin vajadusel lisaküsimusi.

Intervjuu oli hästi sujuv ja üsna tempokas. Intervjuueeritav tundis end selles teemas väga koduselt ning oskas küsimustele vastata sisukalt ja läbimõeldult. Õpetaja oskas tuua samuti erinevaid näiteid, mis kirjeldasid tema kogemusi vanasõnade ja väärtuste õpetamisel. Väärtuste puhul kasutas õpetaja loetelu, et tuua välja tema arvates olulised ja põhjendas neid.

ÕP.7 – intervjuu (14.03 – 14min)

Valmistasin end enne intervjuud ette, lugesi küsimused üle ja seadsin vajalikud vahendid ja ruumi valmis. Intervjuu ajal püüdsin hoida intervjuueeritava kontakti, et ta tunneks end vabalt ning küsimuste sisu laiendamiseks küsisin vajadusel lisaküsimusi.

Intervjuu läks sujuvalt. Sain õpetajalt küsida kõik põhiküsimused ja vajadusel ka lisaküsimused ning samuti ise tõi erinevaid näiteid ja põhjendusi. Õpetaja kasutas loetelu alguses eelkõige ainult mõtete kogumiseks ning näited tõi siiski oma kogemustest.

ÕP.8 – intervjuu (14.03 – 16min)

Valmistasin end enne intervjuud ette, lugesi küsimused üle ja seadsin vajalikud vahendid ja ruumi valmis. Intervjuu ajal püüdsin hoida intervjuueeritava kontakti, et ta tunneks end vabalt ning küsimuste sisu laiendamiseks küsisin vajadusel lisaküsimusi.

Intervjuu läks väga lususalt ja hästi. Õpetaja oli väga positiivselt meelestatud, ootas intervjuu ning valmistus selleks. Õpetaja vastused olid võrreldes teiste omadega pikemad, sest mõtted olid terviklikud ja koheselt enamasti põhjenduste ja selgitustega. Õpetaja väärtuste loetelu kasutamist vajalikuks ei pidanud ning tõi kõik väärtused ise välja.

Kokkuvõte

Pean väga oluliseks pilootintervjuu läbiviimist, sest see andis mulle mõista, mis õnnestus ning mida peaksin veel muutma. Samuti oli pilootintervjuu läbiviimine oluline minu enda jaoks sellest aspektist, kui pädev olen intervjuud läbi viima ja millisel viisil.

Peale esimese intervjuu kuulamist tegin endale mõned märkmed, millega arvestada uute intervjuude läbiviimisel. Esiteks on oluline kasutada **eraldatud ruumi** sujuvaks intervjuuks, et nii mina kui intervjuueeritav tunneks end mugavalt. Teiseks **väärtuste loetelu** lihtsustab õpetajatel paremini mõista, mida ma intervjuueeritavalt väärtustena ootan. Viimaseks märkmeks tõi välja, mida ma salvestist kuulates märkasin, et peaksin rohkem tähelepanu pöörama **küsimuste esitamise kiirusele** ning selgemale **diktsioonile**.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Teivi Kängsepp,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Lasteaiaõpetajate arvamused vanasõnade kasutamise olulisusest väärtuste õpetamisel 5–7-aastastele lastele“, mille juhendaja on Tiia Krass, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Teivi Kängsepp

16.05.2025